

ЗАПИСКИ УКРАЇНСЬКОГО ПЛАСТУНА Ч. 18

МАТЕРІЯЛИ ПЛАСТОВОГО КОНГРЕСУ 1948

Яро Гладкий
скавтмастер

ПЛАСТОВИЙ ІНДИВІДУАЛІЗМ

в аспектах — суспільно-політичному українського народу, пла-
стового устрою та фундаментів пластової виховної методи

Reprint of the Ukrainian Magazine for Boy and Girl Scouts „Molode Zytia“, „Young Life“, Munich, Dachauer Str. 9/II. Authorisation No. UNDP 223 from 1. Juli 1948.

J. HLADKYJ, S/M
SCOUT INDIVIDUALISM

AS SEEN FROM THE POINT OF VIEW OF THE SOCIAL AND
POLITICAL LIFE OF THE UKRAINIAN PEOPLE; SCOUT OR-
GANISATION AND FUNDAMENTAL PRINCIPLES OF SCOUT
EDUCATIONAL METHODS

Авгсбурґ, 1948

В тих самих кліматичних і ландшафтних умовах, на берегах тих самих річок і на просторах тих самих плато, на масній чорноземлі, шляхом між золотавими ланами пшениці — простують воли. Сивий дим здіймається вгору з хат, обмазаних глиною й розписаних смугами кольорових барв. Як і за часів трипілля, так і досі — жінка підмазує глиною долівку, розписує фарбами хату й піч. І при вході в хату висить зображення вічного дерева, в теперішній деформації: квітка в вазоні, мотив вишиванок, що сходять в свосму прототипі до трипілля, коли його позначали малюнками на прясельцях.

... Туркестан і Ніневія — це периферія. Центр — Україна. На Обі в Заураллі ми знаходимо скитські поховання, але скитські городища ми знаходимо не на Обі, а в Придніпров'ї... Ми знаємо, — Україна в першій половині останнього тисячеліття п. Христом була імперією. Вона підкорила собі простори до Обі: вона опанувала Ніневію й тримала її в своїх руках. Своім збіжжям вона годувала Середземномор'я.

(Віктор Петров: Походження Українського Народу).

Завданням моєї доповіді є проаналізувати в аспектах — суспільно-політичному Українського народу, пластового устрою і фундаментів пластової виховної методи такі вживані в пласті поняття, як індивідуалізм — елітарність — масовість; демократія — виборність — провідництво; централізація — децентралізація. На тлі тих понять вияснити фундаменти пластової виховної методи та торкнутися формальних постанов пластової організації, зв'язаних із цими поняттями, або пластовою виховною методою.

Вдумливий та критичний слухач, зазнаюмившись із темою моєї доповіді, мусить поставити собі питання, як це так є, що в середовищі, де виховується молодь, яким є Пласт, маємо до діла з поняттями, що виходять далеко поза рамки педагогіки і належать радше до сфери виключно соціології та політики, або до групи принципів організації праці та техніки побудови організацій. А далі, який є зв'язок поміж цими групами питань, що ми вважаємо потрібним порушити їх в одній і цій самій доповіді.

Тут хочемо звернути увагу, що наша доповідь є вміщена в цілості програми Конгресу, а тому деякі питання, передовсім з ділянки пластової ідеології та пластового світогляду, що їх треба було б тут роз'яснювати, приймаємо за з'ясовані іншими доповідями, а з другої сторони, з уваги на потребу ясніше представити основні питання нашої доповіді будемо змушені повто-

рити деколи те, що є, чи повинно бути основне для тем інших доповідей.

Зокрема, моя тема є зовсім новою для ширшого загалу слухачів та у цій формі ще не була опрацьовувана, а тому є великі труднощі в доборі джерел, упорядкуванні матеріялу та поданні в короткій доповіді того, що повинно б бути предметом наукової праці.

В нашій доповіді порушені дуже різпородні питання, часто в дуже ляконічній формі, щоб слухач не розгубився і не згубив суті властивої теми, підкреслюємо ще раз, що основним в нашій доповіді буде питання пластового індивідуалізму, а інші поняття — це його похідні, або коли йде про фундаменти пластової виховної методи, його тло.

Щоб як слід підійти до найважливішого із наших питань — пластового індивідуалізму та висвітлити його суть в суспільно-політичному аспекті Українського народу і в цілості пластової проблематики, треба до цього нам вибрати відповідний методичний підхід при розгляді цього питання. Здається нам, що одиноко можливою та доцільною методом буде зробити глибоку аналізу того, чим наділі скавтінг і пласт є, та яку роль відіграє скавтінг для англійського народу, чи то Британського коммонвелту, а пласт для української національної спільноти.

Нам треба звернутися до причинків до генези скавтіngu і пласту, причин їх повстання, їх виховного матеріялу і методи, їх ролі і місця в суспільному середовищі в найширшому розумінні цього слова, — треба нам дати те, що можна б назвати причинками до теорії скавтіngu і пласту.

При так прийнятій методи розгляду основних питань нашої доповіді та з'ясуванні більшості тих питань будемо послуговуватися прикладами, що мають крайні змісти, себто найменший і найбільший, або негативний і позитивний. Натомість, зогляду на обмежений час доповіді не будемо брати до уваги того, що між такі крайності вміщається.

Передусім візьмим до уваги знані нам, найбільш **характеристичні дефініції скавтіngu і пласту**. Наведім дефініції основника скавтіngu Бейдена Пауелла й основника пласту Тисовського.

Перша дефініція така:

«Скавтінг — це гра для хлопців під проводом хлопців, що в ній старший брат створює молодшому братові здорове середовище і заохочує його до здорових занять, що допоможуть розвинути в ньому громадянські чесноти».

Знана дефініція Тисовського має такий текст:

«Пласт — це організація молоді для всестороннього патріотичного самовиховання».

У **першій дефініції** висувається на чільне місце, побіч її ідейного змісту, один із елементів скавтової виховної методи — **гру**, що являється, чи не найбільш притягаючим чинником з уваги на заінтересування та психологію молоді (юнака).

У **другій дефініції** побіч громадянського призначення пласту висувається на перше місце **організація**, як форма побудови пласту для зреалізування його виховних цілей, побіч іншого елементу пластової виховної методи — **самовиховання**.

Крім тих двох дефініцій скавтіngu і пласту маємо цілу низку інших дефініцій, що наближаються чи то до однієї, чи то до

другої, але залишаються завжди між бігунами двох, вище згаданих.

Обидві дефініції, з формального і змістового погляду дещо різні, мають основні елементи подібні, а у своїх **тенденціях навіть тотожні**.

Поняття «гра» й «організація» мають в собі елементи ладу, пляновости, розподілу зайнять, ми б сказали — праці, розподілу роль виконавців, окреслення певних залежностей — ієрархії, а передусім усталені форми та етичні норми взаємовідношення поміж учасниками.

«Гра» й «організація» видвигают на перше місце індивідуальне, а потім укладають його в якийсь спосіб в рамках цілості та тій цілості підпорядковують.

Ці елементи «гра» й «організація» першої і другої дефініції — тотожні в тенденціях є доказом, що обидві дефініції стосуються до однієї і цієї самої речі і ставлять перед собою одну й цю саму мету: **індивідуальне і збірне**.

Не диво отже, що ми послуговуємося цими дефініціями з однаковим успіхом, бо перша через елемент гри є для юнака надто зрозумілою і приємливою, а друга — через атрибути «всесторонній» і «патріотичний» надає пластові певних прикмет всеобіймаючости, — тут конкретно в аспекті виховному, та окреслює його роллю в рамках національної спільноти.

Все ж такі ці обидві дефініції та їхні більш, чи менш поширені похідні не роз'яснюють нам досить докладно цього нашого найважливішого питання пластового індивідуалізму, так зокрема того, чим скавтінг і пласт є, чому вони такі популярні, а передусім, чому скавтінг так легко і швидко перецелився на терен різних національних спільнот, що часто не мають з собою нічого спільного, або, що навіть виглядає на певну суперечність, на терен націй, що їхні інтереси стоять з собою у різкій суперечності або яких суспільне і політичне положення є бігуново протилежним.

Наприклад, **скавтінг в Англії і пласт в Україні**. В першому випадку маємо до діла з нацією повної державної суверенности з імперіальними атрибутами, а в другому випадку нація політично поневолена, що її етнографічні землі були до останнього часу розділені по різних займанщинах, а сьогодні хоч «з'єднані» то в рамках чужої й ворожої імперії.

Залишм отже дефініції пласту, як щось, що вже **готове і завершене**, а тому таке, що не може нам з'ясувати цілої низки питань «чому», та перейдм до інших можливостей розгляду. Тут замітимо, що розгляд тзв. пластового виховного матеріялу, пластової виховної методи, а навіть ідейної сторінки пласту повної і всеобіймаючої відповіді на наші питання нам не дасть. Це ж зрозуміле, — бо ж пластовий виховний матеріял, пластова виховна метода й ідейна сторінка пласту є в цьому випадку **наслідками** і певних причин, а не самими причинами.

Натомість — ми розгляньмо цю справу з іншої сторони, а саме вийдм із генези скавтіngu, а радше із мотивів, що ними кермувався основник скавтіngu, створюючи ідейну, виховну, та методичну сторінку скавтіngu.

Загально вважають дату облоги міста Мефекінг, як дату започаткування англійського скавтіngu. Але це не відповідає дійсності. Хоч Бейден Пауелл вживав підчас цієї облоги з великим успіхом для різних допоміжних цілей у війську хлопців та

називав їх скавтами, то все ж це не були ті самі скавти за своїми ідейними заложеннями, виховною програмою та скавтовою виховною метою, що повстали по 1908 році.

Треба все ж таки думати, що підчас облоги Мефекінґу мусіли зродитися, або поглибитися у Бейдена Пауелла деякі критичні рефлексії на тему майбутности англійців, як народу, його політичної та цивілізаційної місії та з приводу того, як цей нарід до реалізування цієї місії себе підготовляє та як він її реалізує.

І щойно з цієї рефлексії, що пізніше мусіла ще більше поглибитися, зродилася у Бейдена Пауелла думка, і то далеко пізніше, організувати скавтінг.

Доказати цю думку — дуже важко, передовсім тому, що в скавтовій літературі, яка писана для хлопців, чи то для виховників, такої тонкої аналізи повстання скавтінгу не знаходимо. У всій доступній нам скавтовій літературі англійською мовою ми знаходимо скавтінг так під оглядом генетичним, як і виховної скавтової програми, скавтової методи та ідейних залогень, як щось вже викінчене, завершене, а передовсім щось наскрізь позитивне.

З уваги на те, що ця література була призначена здебільша для молоді, у ній не має вже нічого рефлексійного, інтроспективного, — а тільки подані готові зразки до наслідування без ставлення питання «чому» і без відповідей на нього.

Все ж таки в найдавніших джерельних скавтових матеріялах, хоч у дуже скромній формі, але за те з незвичайно різким і виразним змістом, це питання «чому» поставлено і дано на нього відповідь.

До помочі приходять нам у цій справі тенденція британського та французького скавтінгів до повороту до найбільш первісних залогень скавтінгу, так як вони були з'ясовані через Бі-Пі в самому початку. Але не тільки в Англії та Франції помічаються ті тенденції, вони є теж помітні у скавтів швейцарських та скандинавських народів. У зв'язку із цими тенденціями скавтова преса поміщує в останніх часах матеріяли на цю тему, що були дуже давно видані, але в міжчасі їх призабуто.

І саме у тих джерельних матеріялах, у дуже короткому, але зате маркантному змісті це питання глибинного мотиву є поставлене і є дана на нього відповідь.

На цьому місці хочемо покликатися на один дуже важний пасус, що ним послуговується Бі-Пі на самім початку свого першого памфлету, яким в 1907 році започатковує зорганізовану працю для англійського скавтінгу. Той пасус такий:

«...Ті самі причини, що викликали упадок Римської Імперії, діють сьогодні у Великій Британії.» Цю думку висловив колись один із наших загальнозвісних демократичних політиків, а її правдивість засвідчать ті, що студіюють та порівнюють загальні умовини в обидвох країнах.

Головною причиною упадку Риму був занепад правдивих громадянських чеснот у його громадян, брак у них активного патріотизму, спричинений переростом нахилу до вигод і лінивства і — надмірного перецінювання льокальних партійних політиків.

Я особисто не думаю так песимістично, як інші люде, що вважають ситуацію за безнадійну. Навпаки — я думаю, що ми є тільки на роздоріжжю, на якому на кожного із нас, що має в собі ще крихту патріотизму, спадає обов'язок поважно помогти, навіть у найменшій мірі, щоб завернути дострояючу генерацію на правильний шлях до правдивої громадськості...»

Це є одиноке місце, що його знаходимо в доступній для нас англійській скавтовій літературі, де Бі-Пі висловлює критичні рефлексії про суспільну та політичну ситуацію англійського народу, та користується фразою, яка в переносному — ставить під сумнів дальше існування Британського коммонвелту.

Коли ми сьогодні читаємо це місце і прирівнюємо його з дійсно, то мусимо з найбільшим подивом оцінити вмлість помічати і робити висновки у Бі-Пі.

І саме ці сумніви та негайна потреба шукати правильних шляхів, що радикально запобігли б загрозі розпаду Британського громадянства, були основними мотивами у створенні скавтової виховної системи, що її виразниками стали пізніше — скавтовий рух і скавтова організація.

У цій першій фазі розвою скавтінгу в Англії є один дуже важний момент для дальшого вяснення нашої проблематики. А саме — Бі-Пі не творить відразу скавтової організації, тільки пропонує певні ідейні заложення, певну виховну програму і методичний підхід та поручає стосувати їх на терені вже існуючих в Англії організацій молоді: В Хлоп'ячих бригадах, у Вістових, Крикетних і Футбольних клубах, Корпусі кадетів, при церквах тощо. Зокрема поручає їх учителям, священникам і тим всім, що мали щонебудь спільного з вихованням молоді.

Щойно пізніше, майже цілий рік опісля повстає скавтова організація — як окрема організація молоді. Себто в початках скавтінг повстав як ідейний рух молоді, а потім — для порядкування виховних справ цього руху повсталася скавтова організація.

Тут виринає питання, як це сталося, що в тому часі, коли Бі-Пі мав вже готову систему скавтового виховання вповні опрацьовану, так під ідейним оглядом, як скавтового матеріялу та скавтової виховної методи, він не творить своєї організації, а тільки поручає свою систему скавтового виховання вже існуючим організаціям молоді та тим всім, що у вихованні молоді в будьякий спосіб були заінтересовані, або тим, що він їх справами молоді хотів заінтересувати.

Вяснення цього треба шукати в двох дуже важких обставинах. Перше — Бі-Пі був противником будьяких штучних організаційних форм. Він постійно вистерігався їх, боронився перед ними, натомість був прихильником росту від долини. Свою систему скавтового виховання, що не мала вже майже ніяких недомогань і залишилася без найменших майже змін по сьогоднішній день на терені Англії, він називав сугестіями. Бі-Пі очікував, що молодь сама, захопившись спершу тими сугестіями та створивши скавтовий рух своєю працею і заінтересуваннями, дасть в пізнішому спонук — до творення скавтової організації, як виразника і репрезентанта цього руху. Про цей природний ріст знизу Бі-Пі висловив незвичайно ви-

виховання з уваги на потребу виховувати світогляд і характер і підпорядкувати особисте історичним потребам нації.

Так доходимо до розуміння скавтового індивідуалізму в аспекті суспільно-політичному.

Коли переглянути заложення скавтового світогляду і характеру, то побачимо, що скавтовий індивідуалізм, побудований на трьох Головних Обов'язках Пластуна і Пластовому Законі, має характер наскрізь етичний та позитивний.

Його основною ціллю являється: свобідна воля прагнути великого і досконалого з допомогою постійної праці над собою, постійного збагачування та поглиблення чеснот характеру, знання та охоти і готовости помагати іншим.

Цей індивідуалізм, — побудований в дальшому на вимозі проявляти ініціативу в змістовому оформлюванні, переведженні та завершуванні прийнятих на себе до виконання чинностей. А через те скавтовий індивідуалізм має характер наскрізь конструктивний та позитивний щодо своїх етичних мотивів і суспільницький щодо свого пристосування. Особливо його прикметою є почуття відповідальности в історичному аспекті не тільки за свої особисті вчинки, але теж і за націю як цілість.

Найкращим представником так зрозумілого скавтового індивідуалізму являється сам Бі-Пі. Ось декілька слів його характеристики в цілому аспекті:

«... У нього безкомпромісова ворожнеча до сухих схем і неінтелігентного муштрування, він поставив собі за ціль розвинути ініціативу й особисту відповідальність не тільки серед молодших старшин, але у кожного вояка в полку, і завжди клав велику вагу на вміння і застосування спостереження та інтелігенції під час війни. Його оригінальність у майже екзотичній атракції до незвичайностей у війні; він радше створює прецеденси, аніж користується чужими ...»

Такі теж є і його особисті погляди:

«Основа кожної чинности — чи то для себе, чи для нації (в службі громадянства) — виховання особистости — грає завжди першу ролю. Нація, щоб мати успіх, мусить бути здисциплінована, а дисципліну в масі можна заціпити виключно через виховання дисципліни індивідуальної.»

Такого стану дисципліни ... не можна досягнути примусовими засобами, але заохотою та вихованням хлопців у самодисципліні, самопосвяті та посьвяті власних приємностей в користь загалу. Це можна досягнути тільки через приклад, накладаючи на юнака відповідальність та вимагаючи від нього правдомовности у великому ступені.»

Клясичну ілюстрацію важливости індивідуального виховання подає Дрот у «Житті в Пласті» із хлопцем, що приглядаючись собі в дзеркалі, віднаходить своє «я» та вчиться на собі самім спостерігати закріплені хиби, з якими він вродився або до яких звик, а тепер через індивідуальне виховання в пласті має їх визбутися.

У технічному пластуванні є одна дуже важлива ділянка, що стосується виховання особистости в аспекті протиставити себе зовнішньому світові, а опісля включитися в нього в найбільш догідному моменті і в спосіб для витвореної ситуації найбільш доцільний.

Ця ділянка — це **слідження**, що на нього складаються наступні елементи:

спостереження, запам'ятування, відтворювання спостереженого, асоціювання подібних елементів поміченого і відтворювання цілости, роблення висновків, вкінці протиділення.

Як бачимо — в цьому процесі слідження, як у виховному засобі для вироблення особистости, почуття і душевні чинности мають повну експресію та мусять бути вповні чинні. Почуття, пам'ять, думання, інтелігенція, почування і воля є в гармонійному напруженні і користуванні.

Значить від кожного скавта вимагається не тільки вмілости спостерігати довкілля (тобто не бути тільки пасивним глядачем), але займати теж становище до проявів довколишнього життя згідно з ідейними засновками скавтингу, а передусім бути завжди готовим помагати другим.

З черги призадумаймося над суттю та ролюю пластового індивідуалізму в аспекті суспільнополітичної дійности Українського Народу.

Передусім пераналізуємо те характеристичне явище, що скавтинг як виховна система прийнявся так легко на українському ґрунті, без уваги на те, що суспільно-політична ситуація українського народу була і є діаметрально інша як та, що є притаманна британській спільноті. Це дуже важно знати, в чому все ж таки певна подібність.

Вже на початку було згадано, що англійський нарід має повну державну суверенність з імперіяльними атрибутами, а український нарід політично поневолений і його етнографічні землі, розшматовані ще донедавна на різні займанщини, сьогодні об'єднані одним ворожим українству імперіялізмом. Те, що в англійців було тільки загрозою розбиття Брітанської імперії, це в українській дійности було давно доконаним фактом, що триває довгі сторіччя, переривані тільки короткими моментами піднесення в часах добуття власної держави.

Тільки дуже давні часи княжої доби 10. і 13. сторіччя та їх еуспільний і політичний лад можна б було до деякої міри порівняти із суспільною та політичною дійністю англійського народу. Пізніший упадок політичної самостійности українського народу привів за собою упадок здорових проявів в цілому суспільному житті: в політиці, церкві, війську, науці, праві, родині, культурі тощо. Розчленування української національної території на різні займанщини довело до психічного відчуження українців між собою. Відчуття матеріальної переваги противника викликало почуття незарадности, безпомічности і, в дальшому почуття меншевартости. Під впливом тиску духовности займанців почала змінятися психіка українця в негативному напрямі.

Зокрема російська духовість найбільш негативно вплинула на зміну психіки українця. Це довело до проявів безвольности, упадку віри і навіть подекуди й до нігілізму — себто вбило віру в можливість власними силами змінити біг історичних подій у власну користь. Наслідком цього був теж упадок виховної думки та виховного ідеалу і потреби виховної праці взагалі.

А все ж таки український нарід не міг себе звільнити від цієї історичної місії і від цього історичного післанництва, що стояли перед ним з уваги на його історичну традицію та геополітичне

положення. І в цьому саме був найбільший конфлікт народу в розумінні психологічному. Будова держави і її вдержання в таких умовах вимагала людей повних сили і віри, з почуттям своєї самовартості, з довір'ям до державних інституцій та упорядкованого життя. Бо ж треба признати, що довговічна неволя мусіла викликати в психіці українця глибоку нехіть до державних інституцій та державного порядку. Нехіть, що була до польської, російської чи румунської влади, державної адміністрації, війська, культурних надбань тощо в одного покоління, мусіла згідно із психологічними правами перемінитися у пізніших поколіннях на нехіть і недовір'я до державности, влади, правопорядку, війська тощо взагалі, й українських зокрема. Цей психологічний процес у психіці поодинокого українця, або пересічного українця відтворював правдивий дух часу, або громадську опінію, що була негативною і ворожею наставлена до історичної місії українського народу. Заки приступити до боротьби за власну державу і її правопорядок, треба було передусім в пересічного українця перебороти те все негативне, що цьому завданню стояло на перешкоді. Це можна було зробити тільки належним перевихованням пересічного українця, або вихованням особистості. В цьому саме й подібність між англійським й українським народом, там — «BRANCIA», тут — розподіл української національної території між Москву, Польщу, Румунію, Мадярщину і Чехословаччину. Кордони, що ділили українця з Галичини і Росії не були меншою перешкодою для виміни думок, чим віддаль з Англії по південній Африки, чи Австралії до Англії; вплив середовища середніх Індій на англійця, що перебував там довгі десятки років, це той самий нищильний вплив середовища, що його дізнавав українець в психічному середовищі москалів. Там була Імперія, далекий край та безмежні прастори з усіма їхніми відосередніми силами, що їх треба було вдержати при метрополії, а тут у нашій дійсності, були розшматовані частини однієї і тої самої етнографічної території, що їх треба було визволити від ворогів і знову об'єднати в одну цілість. Але і там і тут треба було людей великої сили, щоб здійснити своє післанництво.

Важко було передбачити всі ті можливості, що їх життя в неволі ставить перед людиною та подати їй вказівки, як вона має поводитися в кожній ситуації, щоб себе постійно наближати до бажаної мети. Для цього треба було створити певні універсальні права, що були б обов'язуючі завжди і всюди. І тут саме приходиться поміччю та розв'язка, що її подав Бі-Пі у скавтовій виховній системі та скавтовому русі і скавтовій організації.

Досягнення успіху в таких обставинах можливе тільки через поодинокую людину, а до цього конечно індивідуальне виховання в універсальному масштабі, себто таке, щоб брало б до уваги її світогляд і характер, тілесну справність і здоров'я, зарадність і зручність та службу для спільноти.

Такою системою саме в українській дійсності став Пласт. Його завданням було відбудувати знову всі позитивні прикмети українця-державника, та повернути в ньому повагу й авторитет до тих всіх цінностей, що складаються на державність народу. Знищенням почуття менше вартості, треба було загамувати психічний процес денационалізації та упадку моральної сили. Але з уваги на те, що всі важніші для будови

власної держави психічні вартості були вже зіпхнуті в пересічного українця в глибинні шари його свідомості, треба було їх викликати знову на поверхню, а через те характер української пластової ідеї є в порівнянні до англійської скавтової ідеї революційним. Але пластова виховна система, себто пластовий виховний матеріал, пластова ідея і пластова виховна метода відповідали потребам перевиховання української нації не тільки тим, що брали до уваги принцип індивідуалізму, але й через те, що вони психологічно відповідали психіці українця в історичному аспекті та мали своє відзеркалення в традиції українського виховання. Коли ми пригадаємо замітки в справі виховання молоді, подані Володимиром Мономахом, і порівняємо їх з принципами пластового виховання, то матимемо дуже малі різниці, що впливають не так із суті одного і другого виховання, як радше із різниці цивілізаційних та історичних епох, тодішньої та сучасної. При тому найбільш характеристичне те, що виховні принципи Володимира Мономаха мають характер наскрізь індивідуальний. Коли ми говоримо про перецелення скавтової системи на український ґрунт, то це значить радше відродження українського виховання молоді, що програмово, ідейно та методично їй найбільше відповідає, а яке зникло в нашому житті тільки через упадок нашої держави.

Дальшим моментом, що виявляє велику подібність у виховній діяльності між українським й англійськими відносинами є той факт, що подібно як в Англії існували різні організації молоді, але все ж таки прийшло до створення нового руху і нової організації молоді, в яких відбилися найбільш інтензивно історичні тенденції Британської Імперії, так само, не зважаючи на те, що в українському світі існували в різних періодах в часі упадку власної держави різні організації молоді або були спроби засновувати різні об'єднання молоді, то тільки на терені Пласту українська національна ідея одержала своє найбільш різке і характеристичне виявлення. Згадати б тільки організації «січових молодиків», «козакофільські гуртки молоді», чи гуртки молоді із доби Франка.

Все ж є деяка різниця в тому, в яких формах виявила себе скавтова система в Англії, а в яких виявила себе пластова система в українській дійсності. Наперед повсталася зорганізована форма Пласту, а щойно потім пластовий рух молоді. Це однак не має засадничого значення, а тільки тактичне. Залежало воно передусім радше від темпераментів основників, а не від засновків системи.

Не маючи можливості подрібно аналізувати фундаментальну вимогу індивідуального виховання молоді в Пласті, спертого на ідеалістичному принципі, вернемося тільки до дефініції Пласту, а радше до одного поняття тієї дефініції, що є для Пласту засадниче, а саме до «самовиховання». «Самовиховання» — це поняття, що бере до уваги індивідуальне. Шляхом інтроспекції, шляхом вишукання своїх власних недочетів, шляхом праці над собою самим, маючи перед собою конкретний взір чесноти до наслідування (патрон куреня), але в рамках окресленої спільноти (принцип організації в дефініції) відбувається індивідуальна праця в Пласті.

Міркування над відношенням між Пластом і «громадською опінією» української дійсности, чи то «духом часу» були б

такі самі, як такі ж міркування над скавті́нгом — і тому, з уваги на вузькі рамки нашої доповіді, цієї теми торкатися не будемо.

На тлі міркувань про генезу й суть пластового індивідуалізму, його ролі в ширшому суспільно-політичному житті народу в аспекті Пласту, як суспільного руху, можемо з черги перейти до дальших питань, що стосуються теми нашого докладу, розглядаючи їх під кутом пластового індивідуалізму.

Елітарність в аспекті етичних вартостей пластового індивідуалізму є питомою прикметою скавті́нгу і Пласту. Натомість елітарність не є основним елементом ні скавті́нгу, ні Пласту. Підкреслювання елітарності скавті́нгу і Пласту є тільки тактичним засобом для реалізації тих цілей, що їх поставив перед собою скавті́нг і Пласт. Саме ж поняття елітарності в Пласті не має ні соціального, ні політичного змісту.

Є річчю вповні висвітленою, що Пласт не робить різниці поміж своїми членами в площинах: віросповідній, соціальній та освітній. З другої ж сторони з'ясовано, що вступлення до Пласту не спирається ні на моральним, ні на фізичним примусі, але зовсім добровільне.

З уваги на те елітарність Пласту лежить виключно в елітарності його виховних засновків.

Таке поняття елітарності можна було б заступити з успіхом поняттям духового аристократизму.

Неясність в інтерпретації елітарності Пласту виходить з помилкового інтерпретування прийнятих Пластом деяких лицарських устроєвих елементів, що має своє пристосування виключно у пластовій романтиці. Себто Пласт прийняв за свої — лицарські ідеї Служби Богові і Батьківщині, але не прийняв за свої тих лицарських устроєвих форм і приписів, чи традицій, що виокремлювали лицарство в суспільний стан.

З уваги на те є слушним таке ствердження:

«Пласт є призначений безумовно для всієї української молоді, і він хоче — але з часом — з'єднати для себе всю молодь. Підкреслення елітарності Пласту — це тільки тактичний засіб в боротьбі за ідейність і національну міць громадянства. Тому елітарності в Пласті треба вимагати, треба робити труднощі у випробах кандидатів на членів Пласту, але не робити нікому перешкод, хто хоче ці труднощі перебороти і поводитися як пласту́н. Але пласту́нів організуємо тільки тоді, коли до керування ними є відповідні провідники.»

Все ж таки треба погодитися з тим, що правильно набуте і засвоєне пластове виховання дає почуття певної вищості над обставинами для всіх тих, що це виховання досягнули, в противенстві до тих, що цього виховання не мають. Це очевидно є самозрозуміле і не противиться етичним заложенням Пласту.

В аспекті пластового індивідуалізму елітаризм стосується етичного самопочуття поодиноких пласту́нів і щойно через них Пласт як цілість, хоча не є елітарний своєю побудовою, ні своєю виховною програмою, а тільки стає елітарним з огляду на вартість своїх членів.

Поняття масовості Пласту можемо розглядати у двох площинах, а саме: чи Пласт є організацією масовою, і яка є роль пласту́на в масі.

Поняття «маса» розуміємо на цьому місці в його психологічному аспекті, а не політичному. Пласт і маса в розумінні політичному (група), себто громадянство, або політичний твір, є предметом іншої доповіді. Поняття масова організація є дуже умовне, так само умовним є поняття маси. Яка кількість, яке число творить масову організацію. Теоретичної відповіді на це питання дати не можемо.

Натомість, проактивно, ми можемо це здефініювати з пластового аспекту так:

Масова організація є така, що в ній чи то з уваги на її програму, або з уваги на її устрій, чи то неможливість впорядкувати внутрішні відносини затрачується індивідуальне а на його місце приходить масове.

В такому розумінні Пласт масовою організацією не є, бо його ціллю є саме особисте. Себто програма Пласту вимагає того, щоб його устроєві принципи і панівний в ньому лад не нівечив індивідуального, але навпаки — сприяв його повному виявленню та ставив індивідуальне на перше місце у виховній праці, як суб'єкт.

Це очевидно не перешкоджує, щоб пластова організація мала «дуже багато» членів, або, щоб членство в Пласті було «масове».

Поки індивідуальність в Пласті не затрачується і має можливість свого повного розвою і виявлення, так довго Пласт не є масовою організацією.

Навпаки, навіть при малій кількості членів, Пласт, або одна із його клітин, Гурток, або Курінь можуть стати організаціями масовими у певному розумінні, коли індивідуальне затратиться в масі. Окреме питання, яка роль пласту́на в масі — збірності людей, що в ній затрачується індивідуальне, а на перше місце виявляється психологічно масове.

Перша вимога до пласту́на в такій ситуації — це не затратити власної індивідуальності, а в дальшому бути масі помічним, по змозі провідним елементом. В пластовому виховному матеріалі це взято до уваги в ділянці вироблювання т. зв. приявности ума, та в інших заняттях, що їх завданням є приготувати пласту́на до помочі другим.

Окреме питання — це відношення Пласту, як виховної організації, до маси в її суспільному, чи політичному значенні, коли то маса стає групою. В цьому випадку відношення Пласту до групи є наскрізь позитивне, згадати хоч би плекання національних почувань та свідомости приналежності й обов'язків супроти національної спільноти.

Але Пласт не ризикує із тих виховних вартостей для вироблення особовості окремих пласту́нів, що їх дають масові зустрічі пласту́нів для плекання, або вияву певних спільнотних відчущань.

З уваги на те — пласту́н входить в групу, як речник й оборонець пластової опінії про громадянське життя (участь у громадянській праці пласту́на).

Найбільш характеристичним прикладом на взаємини між Пластом і масою в ділянці пластової виховної романтики, це прирівнювання пласту́нів до тих військових звідунів, що поперджаючи військo, мають вказувати йому дорогу та вишукувати

укритих противників. Себто вони належать до групи та спільно із нею відчують, але її у дії випереджують.

Провідництво, виборність і демократія — це поняття, що постійно викликували велике зацікавлення, а зокрема викликають його в останніх часах. Коли ми ці питання порушуємо сьогодні в нашій доповіді, то не тому, щоб ми піддавалися деяким сугестіям із-зовні, але тому, що ці питання належать до пластової системи виховання органічно від часів її створення.

Треба тут згадати, що питання на терені Пласту не мають політичного значення, хоч запозичені із політичного словника, а тільки виховне і подекуди технічне, а частинно і соціологічне.

Найперше декілька завваг щодо поняття демократії. Це поняття запозичене із політичного словника і перенесене на терен Пласту для виховних цілей. Щоб зрозуміти докладно його виховну роллю на терені Пласту в аспекті пластового індивідуалізму, треба нам обміркувати перед тим його політичне значення.

Передовсім розгляньмо політичні дефініції демократії. «Демократія — це форма державного устрою», «Демократія — це участь всіх у правлінні», або дещо довша дефініція: «Демократія — це форма правління, що в ньому найбільшу силу має сам нарід. Цю силу нарід виявляє безпосередньо, або посередньо системою вибраної влади, що її час до часу обновлює».

Усі ці дефініції, хоч із різними змістами, мають деякі засадничі спільні прикмети, що для нас з виховного аспекту є дуже важливі. А саме «демократія» стосується в політичному значенні тільки системи правління державою, і тому на всі інші суспільні організми дається перенести тільки в «переносному значенні», а подруге вона стосується тільки способу, в який вибирають верховну державну владу, а не того, в який спосіб ця влада виконує свої функції.

В ширшому розумінні цього слова є отже демократія свого роду самоуправлінням, і тому вона вимагає ініціативи й активності. А тому, що демократія охоплює в якийсь спосіб всіх, то тому всі мусять виявляти цю ініціативу й активність. Коли ж ми приймемо до уваги самовиховний елемент пластової виховної системи, то побачимо, що «демократичний устрій» найкраще відповідає Пластові, бо ж «всі» мусять виявляти в якійсь мірі і в якійсь ділянці ініціативу та активність, себто кожна особистість не тільки може, але навіть мусить себе виявляти. В здегенерованих суспільних групах приймається до уваги тільки «право вибирати» як засадничий елемент демократії, відкидаючи активну та ініціативну участь всіх у виконванні демократії. Це очевидно є хибне і в Пласті не може мати місця.

В Пласті, подібно як в державнім устрої, поняття демократії стосується тільки того, в який спосіб повстає верховна влада, а не того, в який спосіб вона, або її органи виконують свої функції. Тому пластовий провід може виконувати свої функції — «демократично», але не ліберально, або — «недемократично», але ліберально. Все ж «пластовий демократизм» із виховних причин не обмежується тільки до верховної пластової влади, але переноситься теж і на владу територіальну та проводи пластових частин.

В загальному «пластовий демократизм» з'ясований у наступних точках:

- а) добровільність приступлення і виступлення з Пласту;
- б) свобода слова, що базується на праві й обов'язковій висловлювати свій погляд на пластові справи у позитивній критиці в рамках Пласту;
- в) толерантність поглядів других пластунів, коли вони не суперечать ідейним основам Пласту;
- г) виборність провідів явним голосуванням і звичайною більшістю голосів на всіх ступнях пластової виховної ієрархії, льояльність у виконванні прийнятих рішень і постанов;
- г) непохитність авторитету провідів на всіх ступнях пластової ієрархії і належна ініціативна дисципліна підчинених.

Як бачимо у цих точках є збережені всі потрібні вимоги для плекання особистості з окремим узглядненням проявляти ініціативу та активність.

Додатковим питанням є справа т. зв. меншості в Пласті. З уваги на те, що всі рішення приймаються більшістю голосів — виходило б, що меншість у тих рішеннях не має свого відзеркалення. Так в дійсності не є, бо однією із прийнятих у Пласті вимог, що попереджують кожне рішення, є потреба дискусії, саме у цій дискусії є заступлена теж і меншість. Отож у дискусії меншість має можливість принайменше познайомитися в подробицях із становищем більшості і, навпаки, під час дискусії меншість, подаючи свої погляди на справу, має можливість придати когось з-поміж більшості до своїх поглядів і в цей спосіб вирівнюється різниця в поглядах та досягається спільний дух у виконванні вирішеного. Звідси теж і випливає вимога льояльності у виконванні прийнятих рішень і толерантності до поглядів других.

Виборність у явному голосуванні може викликати враження, головни в середовищі виключно виховному, що все ж таки особистість менше активна і зацікавлена в пластових справах можуть підпадати під вплив особистостей сильніших і голосувати не із власного переконання, але ідучи за прикладом других, і так затрачуватимуть свою індивідуальність. Така загроза в дійсності існує, але її можна в аспекті виховному оминати постійним підкреслюванням і вимаганням від всіх ініціативи й активності та виховуванням особистої відваги й почуття відповідальності.

Система виборного провідництва в Пласті має своє обґрунтування і виправдання в постулаті пластового індивідуалізму. У виборному провідництві є заступлені погляди не тільки вибраного, але й того, що вибирає. Таке поняття провідництва в Пласті має характер наскрізь індивідуалістичний у цьому розумінні, що пластовий провідник — це перший поміж рівними, що добровільно підіймається своїх повинностей під впливом opinii і рішення всіх.

З повищої аналізи бачимо, що демократичність, виборність і провідництво як поняття технічно-виховного порядку є органічно пов'язані із системою пластового виховання і повністю сприяють вихованні індивідуальностей і тому постулати активності, ініціативи і відповідальності мають характер наскрізь конструктивний.

Щоб визначити в Пласті ролі таких понять як централізація і децентралізація, треба нам повернутися ще раз до формального окреслення, чим Пласт в дійсності є.

Наші попередні міркування довели нас до цього погляду, що Пласт в аспекті суспільно-політичному є **ідейним рухом**, а в аспекті виховному є **виховною організацією**.

Постулат ідейного руху вимагає від пластунів активної участі в громадянському житті, щоб переносити туди пластові ідеї та згідно з тими ідеями скріпляти, чи виправляти громадську opiniю.

Участь у громадському житті в цьому аспекті вимагає одної і тотожної інтерпретації засадничих проявів громадянського життя. Таку однозначність можна досягнути тільки тоді, коли буде захована одність в ідейному нутрі пласту. Потреба тієї одності в розумінні ідейному веде за собою потребу централізації пластової ідеї.

Це значить, що Пласт ідейно не може поділяти себе на різні ідейні відлами, бо тоді не може бути однозначності в інтерпретації суспільних явищ і ролі Пласту як пластової публічної opinii не буде мати ніякого сенсу.

Інакше представляється ця справа в організаційному аспекті. Треба пам'ятати завжди, що устрій в Пласті має служити в першій мірі вихованню особистості, себто особистості мусять в цьому устрої мати якнайбільше відзеркалення. Ця вимога веде за собою потребу деякої децентралізації в устрої Пласту. Але ця децентралізація буде стосуватися тільки децентралізації територіальної побудови пластової організації та повставання їхніх проводів. Натомість кожний провідний осередок мусять мати всі свої функції zdeцентралізовані, бо інакше дійшло б до хаосу та до цілковитої дезорганізації і безладдя, що привело б великі неадаптивності у площині виховній.

Мусять бути збережена співмірність, що вдержувала б рівновагу між централізацією та децентралізацією, або поміж потребами виховувати особистості і пластовою «бюрократією», що все ж таки хотіла б мати влегшену працю в аспекті її проглядності, усprавнення та прискіплення полагоди своїх справ, що очевидно централізація в кращій мірі розв'язує ніж децентралізація.

Зокрема дуже важливу ролі в організаційній побудові відіграє **вдержування взаємного зв'язку і звітність** та зв'язана із ними кожночасна цифрова та змістова (діяльностева) відчитність пластової організації. Це очевидно потреби, що їх можна заспокоїти в площині централізації пластового устрою, але щоб вона не перемінилася у тяжку бюрократію, треба вироблення свідомуючих організаційних робітників.

Фундаменти пластової виховної методи розглянемо у наступних чотирьох площинах

в ідейній площині пластової методи,

у площині техніки праці пластової методи,

в організаційній (устроєвій) площині пластової методи і

в площині, що містить в собі згадані вище три елементи.

Пристаючи до ближчого обговорення **фундаментів пластової методи**, мусимо мати завжди на увазі, що пластові виховні зайняття, які для старших є тільки символічним представленням певної дійсності, для юнака творять **правдивий світ**.

В ідейній сторінці пластової виховної методи, маючи постійно на увазі елемент пластового індивідуалізму, беремо до уваги два засадничі чинники:

- а) накладаємо на юнака певні відповідальні обов'язки, що сприяють виробленню його особистості і вимагаємо від нього правдомовності у великій ступені;
- б) ставимо до нього вимогу зробити кожного дня хоч одно пластаве добре діло.

Між ці два бігуни поставлені всі інші методичні засоби, вживані в пласті. Тільки шляхом наложення відповідальності опертої на почутті честі і на правдомовності можна перевести з успіхом виховання позитивної особистості. В дальшому, щоб це виховання особистості не довело до її гіпертрофічних виявів як егоїзм, диктатура тощо, треба його підпорядкувати в етичному аспекті служби для других. Звідсіля цей моральний постулат пластового доброго діла.

В площині техніки пластової методи беремо до уваги два головні чинники:

а) елемент гри

б) елемент праці.

Ці два чинники, що подекуди подібні до себе змістом, мають все ж таки різні моральні змісти і через те доповнюють себе та вдержують у рівновазі. Як головним завданням гри буде у спосіб для молоді найбільш відповідний виробляти в неї прикмети особистості, то через введення до пластової методи елементу праці виробляється в молоді серйозний підхід до життя та влучується її з допомогою того елементу до спільноти як цілості.

В площині устроєвій пластової методи маємо до діла з такими трьома елементами:

а) пластовий гурток,

б) пластовий курінь,

в) пластовий однострій і пластова форма.

Роль кожного із тих трьох чинників є інша.

Пластовий гурток — це середовище, що в ньому виховання особистості поставлене на перше місце і має мати свій найбільш маркантний вияв. Пластовий курінь — це середовище для плекання спільнотних відчущань і де особисте привчається підкорятися вищим потребам спільноти.

Пластовий однострій із своїми відзнаками і заховування пластової форми лежить у площинах особистого і спільнотного. Відзнаки пластового знання і пластової служби окреслюють вартість особистого, й однаковістю уні форми зв'язують те особисте із цілістю.

Вкінці четвертим елементом пластової методи, що вміщає в собі згадані вище три елементи являється:

а) пластова романтика,

б) пластова спільнота і пов'язаність з нею особистого.

В найзагальнішому виховна метода мусять бути пов'язана з виховними цілями і виховним матеріалом і пристосована до них. В цілях пластового виховання вміщаються світогляд і характер, які визначаються передовсім рухом і діянням з постійними позначками. Себто мають в собі елементи волі (праця) і переживань (романтика). В дальшому світогляд і характер виявляються у відношенні до нас самих, чи то до інших — і так беруть до уваги спільноту. Отже виховна метода мусять мати в собі теж подібні позначки, якщо має принести успіх.

У Пласті прийнято методу, що її в цілому окреслюємо назвою самовиховання, — себто методу, де ми є одночасно підметами і предметами виховання. Для наших цілей найважливіше у самовихованні це те, що

- а) воно спирається на праці і переживаннях у зв'язку із працею, себто вміщає в собі елемент волі та емоційний елемент;
- б) воно відбувається в гурті, — ми виховуємо себе й інших, інші виховують себе і нас, себто доходимо до поняття спільноти (спільність цілей і спільність заінтересувань).

Коли ж ми поставимо ці дві питоменності пластового самовиховання поруч питоменностей світогляду і характеру взагалі (порядок мислей і діяння у відношенні до себе й інших), — то побачимо, що самовиховна метода є по своїй суті в згоді із засновками світогляду і характеру взагалі (елемент волі, емоційний елемент та елемент спільноти). Себто можемо сказати, що самовиховна метода відповідає наміченій цілі.

Друге питання, чи ця метода відповідає пластовому виховному матеріялові. При зведенні пластового виховного матеріялу ми б побачили, що так. Бо він дібраний на основі наступних чотирьох принципів: праці, гри, романтики і спільноти. Тут мусимо завважити, що пластовий виховний матеріял — це не тільки те, що ми вивчаємо, але це теж і пластові заняття, що вміщають в собі переживання і пластовий устрій. Пласт виховує теж і при допомозі форми занять і форми уладу.

Вкінці третє питання, чи ця метода відповідає молоді. Наша відповідь позитивна, бо ж малоч по своїй суті є діяльна, що більше самодіяльна. Себто вона не тільки хоче діяти, але хоче сама діяти у власному крузі, сама хоче налаштувати свою виховну працю, сама хоче бути підметом виховної діяльності над собою.

Індивідуалізм в скавтовому розумінні — це повна активна самосвідомість та вмільість кожночасно окреслити своє становище до довкільних речей і в міру потреби включити себе на властивому місці в їхній біг, надаючи їм напрям, що відповідає найбільшій доцільності зі становища пластового світогляду.

Збираючи наші думки над скавтовим і пластовим індивідуалізмом, стверджуємо на цьому місці таке:

- а) глибинними мотивами повстання скавтіngu і Пласту являється потреби заховати національне перед знищенням;
- б) національне в скавтіngu і в Пласті зберігається з допомогою виховання особистости в етичному і суспільному аспекті на базі трьох обов'язків пластуна і Пластового Закону;
- в) індивідуалізм в скавтовому розумінні — це певна самосвідомість та вмільість окреслити кожночасно своє становище до довкільних речей і — коли треба — включити себе в їхній біг, надаючи їм напрям, що відповідав би найбільшій доцільності, якщо йде про принципи пластового світогляду;
- г) скавтовий і пластовий індивідуалізм вміщають в собі методично такі три вимоги:
виховувати індивідуальне,
виховувати особистості,
підпорядковувати індивідуальне національній спільноті в етичному аспекті.